

Daniela Jugo-Superina

Nera Malbaša Kovačić

PUT U PROŠLOST

udžbenik s radnom bilježnicom
iz povijesti
za 7. razred

Prvo izdanje

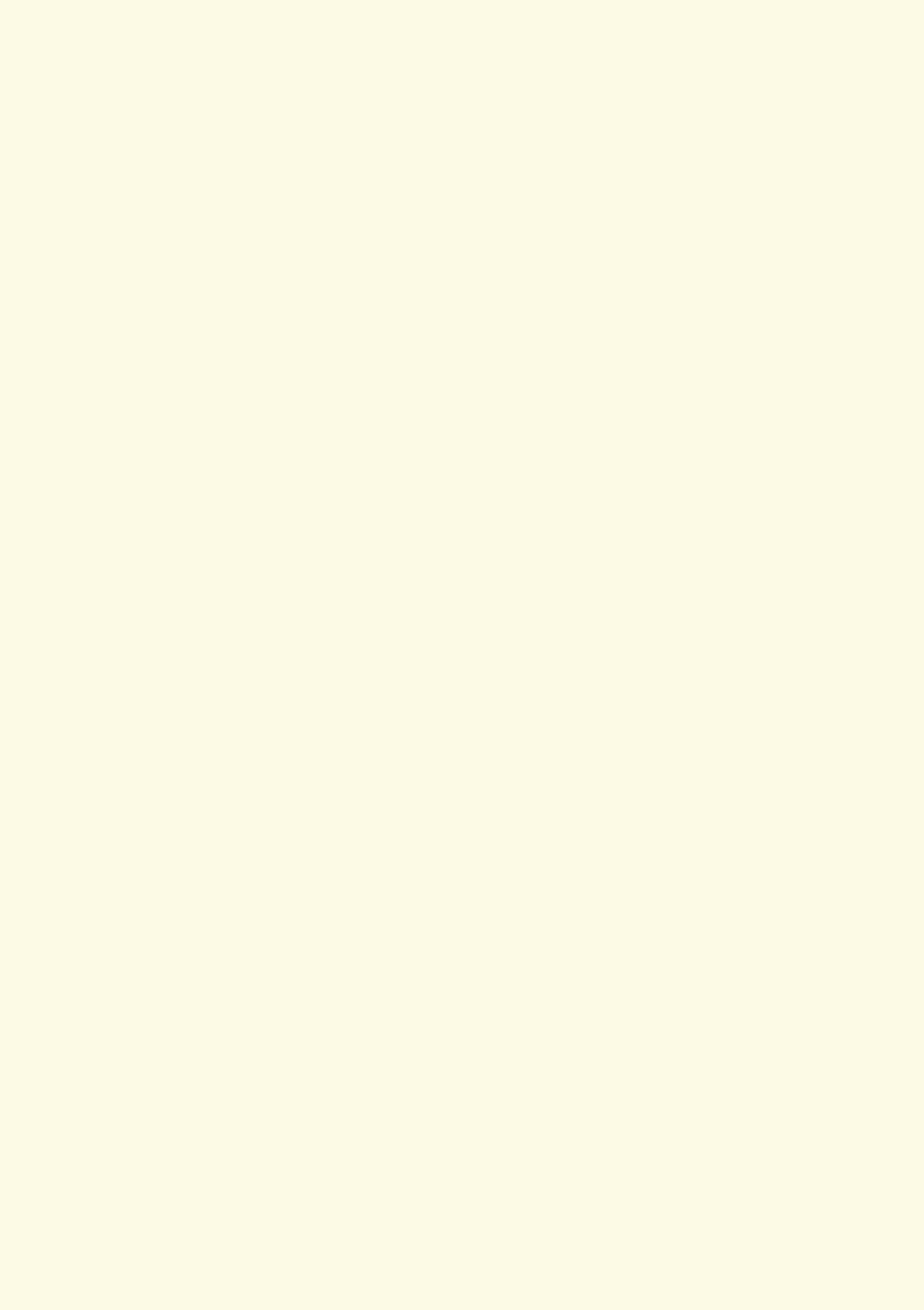
Zagreb, 2014.



SADRŽAJ

| | |
|---|------------|
| Upute učenici/učeniku za uporabu knjige..... | 7 |
| 1. SVIJET I HRVATSKA U OSVIT MODERNOG DOBA | 11 |
| 1.1. PRILIKE U SVIJETU I EUROPI SREDINOM 18. STOLJEĆA..... | 12 |
| 1.2. HRVATSKA U DOBA MARIJE TEREZIJE..... | 16 |
| 1.3. PROSVJETITELJSTVO I PROSVIJEĆENI APSOLUTIZAM..... | 21 |
| 1.4. POSTANAK SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA..... | 26 |
| PRIČA O BRODU MAYFLOWER (Majflaver) I DANU ZAHVALNOSTI..... | 31 |
| 2. OBLIKOVANJE MODERNOG DRUŠTVA I INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA | 33 |
| 2.1 PRVA INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA..... | 34 |
| 2.2 DRUGA INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA..... | 38 |
| PRIČA O MARIE SKLODOVSKOJ–CURIE (MARI SKLODOVSKOJ KIRI) .. | 43 |
| 2.3 INDUSTRIJSKA REVOLUCIJA U HRVATSKOJ..... | 44 |
| 3. EUROPA OD FRANCUSKE REVOLUCIJE DO BEČKOG KONGRESA .. | 49 |
| 3.1 FRANCUSKA REVOLUCIJA..... | 50 |
| PRIČA O MARIJI ANTOANETI..... | 57 |
| 3.2 EUROPA U NAPOLEONOVO DOBA..... | 58 |
| 3.3 HRVATSKA U NAPOLEONOVO DOBA..... | 64 |
| 4. HRVATSKI NARODNI PREPOROD I POJAVA MODERNIH NACIJA U EUROPI | 71 |
| 4.1 PREPORODNI POKRETI U EUROPI..... | 72 |
| 4.2 POLITIČKE PROMJENE U VRIJEME HRVATSKOG NARODNOG PREPORODA..... | 76 |
| 4.3 KULTURNA DJELATNOST PREPORODITELJA..... | 82 |
| PRIČA O ANTUNU MIHANOVIĆU..... | 87 |
| 5. REVOLUCIJA 1848. U EUROPI I HRVATSKOJ..... | 89 |
| 5.1 REVOLUCIONARNA ZBIVANJA 1848. U EUROPI..... | 90 |
| 5.2 REVOLUCIONARNA ZBIVANJA 1848. U HRVATSKOJ..... | 94 |
| PRIČA O JOSIPU JELAČIĆU I SOFIJI..... | 98 |
| 6. DRUŠTVO I KULTURA U PRVOJ POLOVICI 19. STOLJEĆA..... | 101 |
| 6.1. RADNICI – “ČETVRTI STALEŽ”..... | 102 |
| PRIČA O LUDITIMA..... | 107 |
| 6.2. KLASICIZAM I ROMANTIZAM..... | 108 |

| | |
|--|------------|
| 7. EUROPA NA VRHUNCU MOĆI..... | 115 |
| 7.1. ZBIVANJA U FRANCUSKOJ, NJEMAČKOJ, ITALIJI I HABSBUŠKOJ MONARHIJI (AUSTRIJI)..... | 116 |
| PRIČA O HENRYJU DUNANTU..... | 122 |
| 7.2. PRILIKE U VELIKOJ BRITANIJ I RUSKOM CARSTVU..... | 123 |
| 7.3. PROMJENE NA BALKANSKOM POLUOTOKU..... | 126 |
| 8. HRVATSKA U DRUGOJ POLOVICI 19. I NA POČETKU 20. STOLJEĆA..... | 133 |
| 8.1. DOBA NOVOG APSOLUTIZMA..... | 134 |
| 8.2. HRVATSKI SABOR 1861. GODINE..... | 139 |
| 8.3. HRVATSKO – UGARSKA NAGODBA..... | 143 |
| 8.4. BANOVANJE IVANA MAŽURANIĆA..... | 148 |
| 8.5. BANOVANJE DRAGUTINA KHUENA HEDERVARYJA..... | 152 |
| 8.6. PRILIKE U DALMACIJI I ISTRI..... | 156 |
| 8.7. KULTURNI RAZVOJ U HRVATSKOJ..... | 160 |
| PRIČA O SLAVI RAŠKAJ..... | 164 |
| 8.8. HRVATSKA NA POČETKU 20. STOLJEĆA..... | 165 |
| 9. SVIJET U DOBA EUROPSKE DOMINACIJE U 19. STOLJEĆU..... | 170 |
| 9.1. EUROPLJANI DIJELE I ISTRAŽUJU SVIJET..... | 171 |
| 9.2. ZBIVANJA U SJEVERNOJ I JUŽNOJ AMERICI..... | 175 |
| PRIČA O KIPU SLOBODE..... | 180 |
| 10. DRUŠTVO, KULTURA I SVAKODNEVNI ŽIVOT U DRUGOJ POLOVICI 19. I NA POČETKU 20. STOLJEĆA..... | 182 |
| 10.1. DRUŠTVENI ODNOSI I SVAKODNEVNI ŽIVOT..... | 183 |
| PRIČA O KOŠARCI..... | 188 |
| 10.2. RAZVOJ UMJETNOSTI..... | 189 |
| 11. SVJETSKE KRIZE I PRVI SVJETSKI RAT..... | 195 |
| 11.1. BALKANSKI RATOVI..... | 196 |
| 11.2. PRVI SVJETSKI RAT..... | 200 |
| PRIČA O THOMASU EDWARDU LAWRENCEU (Tomas Edvard Lorens)..... | 206 |
| 11.3. PRVI SVJETSKI RAT - VELIKE BITKE..... | 207 |
| 11.4. HRVATSKA U PRVOM SVJETSKOM RATU..... | 211 |
| POJMOVNIK..... | 217 |
| LITERATURA..... | 223 |



UPUTE UČENICI/UČENIKU ZA UPORABU KNJIGE

Draga učenice/dragi učenice!

Započinje tvoja treća godina povijesnog putovanja.

Već si mnogo naučila/naučio o životu ljudi u prošlosti.

U petom i šestom razredu upoznali smo razdoblja prapovijesti i srednjeg vijeka. Zakoračili smo u novi vijek.



Parna lokomotiva



Ban Josip Jelačić

U sedmom razredu učit ćeš o zbivanjima u 18. i 19. stoljeću.

Bilo je to doba velikih promjena i revolucija.

Promjene su zahvatile i Hrvatsku.

Upoznat ćeš brojne slavne osobe hrvatske povijesti.

U udžbeniku ćeš uočiti četiri različite oznake. One te upućuju na radne zadatke. Zato je oznake važno dobro upamtiti.

Na početku svakog poglavlja nalaze se PITANJA iz svakodnevnog života ili iz gradiva koje si već učila/učio.

Primjerice:



Prisjeti se koji je izum omogućio širenje knjiga i pismenosti.

T _____

STROJ

Najvažnije tvrdnje su istaknute žutom bojom. Primjerice:

Proljeće naroda je naziv za revolucije 1848. godine u Europi.

Uz tekst, povijesne karte i slike nalaze se ZADACI.

Oni će ti pomoći da bolje razumiješ i naučiš gradivo. Primjerice:



Zaokruži slovo ispred točnog odgovora.

Napoleon Bonaparte je vladao:

- a) Rusijom
- b) Velikom Britanijom
- c) Francuskom.



Na kraju svakog poglavlja je nekoliko rečenica u okviru ZAPAMTI.

Njih trebaš dobro naučiti. Primjerice:



ZAPAMTI

Ilirski pokret je naziv za hrvatski narodni preporod.

U svakoj temi nalazi se PRIČA. Pažljivo ju pročitaj. Primjerice:



PRIČA O ISTRAŽIVANJU AFRIKE

Čuveni istraživač Afrike David (Dejvid) Livingston na jednom je putovanju nestao.

Na kraju udžbenika pronađi popis knjiga i internetskih stranica.

Pomoću njih možeš još mnogo naučiti.

Ako ti zatreba pomoć u rješavanju, obrati se učiteljici/učitelju povijesti.

Uživaj u novim znanjima.

Učiteljice Daniela i Nera

PONOVI GRADIVO PETOG I ŠESTOG RAZREDA

Na početku ćeš se prisjetiti o čemu si učila/učio u petom i šestom razredu. Pažljivo riješi sljedeće zadatke. Ako je potrebno, zamoli učiteljicu/ učitelja za pomoć.

Pogledaj slike. Odredi pripadaju li razdoblju prapovijesti, starog ili srednjeg vijeka. Poveži crtom.



Arena u Puli

PRAPOVIJEST



Bizon iz špilje Lascaux

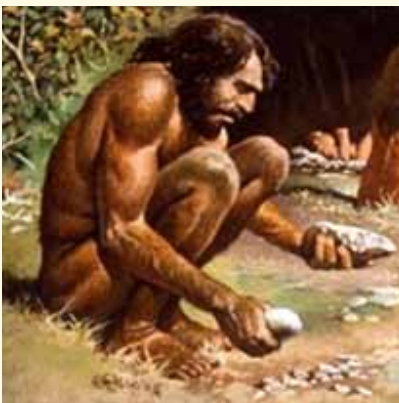


STARI VIJEK



Atenska Akropola

Križari



Neandertalac

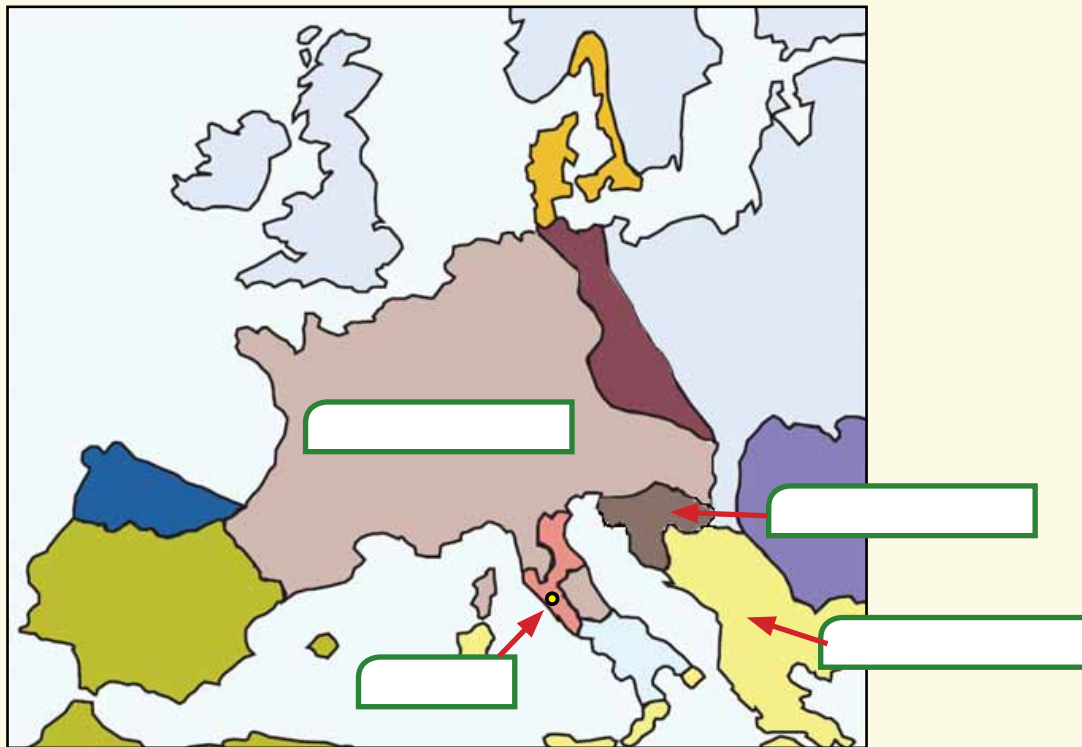
SREDNJI VIJEK



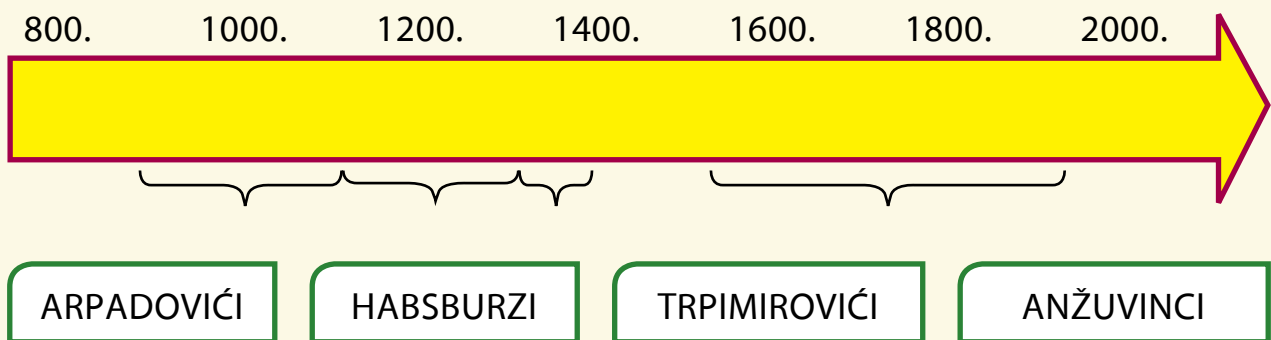
Crkva sv. Donata u Zadru

Napiši na kartu na odgovarajuća mjesta: **Rim, Hrvatska, Bizant, Franačka.**

Europa oko 800. godine



Na lenti vremena poredaj vladarske obitelji (dinastije) koje su vladale Hrvatskom. Spoji strelicama dinastiju i razdoblje vladanja.



1. SVIJET I HRVATSKA U OSVIT MODERNOG DOBA

O čemu ćeš učiti u ovoj temi? Pogledaj slike i lentu vremena.



MARIJA TEREZIJA



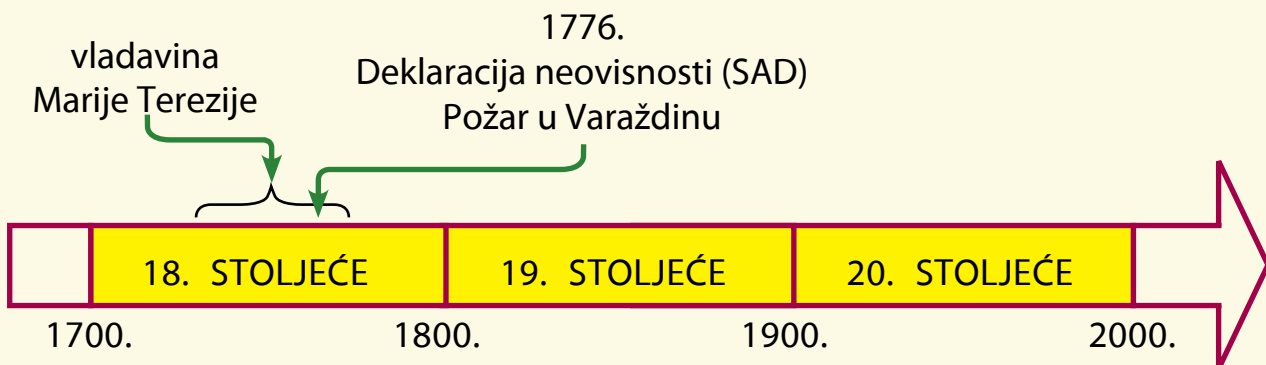
PROSVJETITELJI



JOSIP II.



POSTANAK SJEDINJENIH AMERIČKIH DRŽAVA



1



Dvoje vladara na slikama bili su Habsburgovci. Napiši njihova imena.

Odgovori na pitanje.

Koje je godine objavljena Deklaracija neovisnosti? _____:

I.I. PRILIKE U SVIJETU I EUROPI SREDINOM 18. STOLJEĆA



Pogledaj slike. Napiši koje su životinje prikazane:



K _ _ _ _

K _ _ L A



Znaš li s kojeg kontinenta potječu ove životinje? Napiši.

A _ _ _ _ _ A

Europskim državama su u 18. stoljeću vladali kraljevi i carevi.

U većini država kraljevi i carevi bili su APSOLUTISTI.

Odlučivali su o svemu. Proglašavali su zakone. Ubirali su poreze

i odlučivali kako će ih trošiti. Među državama su često izbijali RATOVI.



1

Poveži crtom dijelove iste rečenice.

Europski kraljevi i carevi

o zakonima i porezima.

Apsolutisti su odlučivali

izbijali ratovi.

U 18. stoljeću su često

većinom su bili apsolutisti.

Moćne europske države sredinom 18. stoljeća bile su:

Velika Britanija, Francuska, Habsburška Monarhija, Pruska i Rusija.

Njemačka nije postojala kao jedinstvena država.

Najjača njemačka država bila je PRUSKA.

ITALIJA je također bila podijeljena na mnogo malih država.

OSMANSKO CARSTVO zauzimalo je i dalje Jugoistočnu Europu.

apsolutizam – potpuna vlast vladara

zakon – pravilo koje se ne smije kršiti



Europa sredinom 18. stoljeća

2



Moćne europske države u 18. stoljeću oboji crvenom bojom.

ITALIJA

HABSBURŠKA MONARHIJA

FRANCUSKA

RUSIJA

POLJSKA

ŠPANJOLSKA

VELIKA BRITANIJA

PRUSKA

ŠVEDSKA

VELIKA BRITANIJA nije bila apsolutistička država.

Njome je uz kralja još od 17. stoljeća vladao parlament.

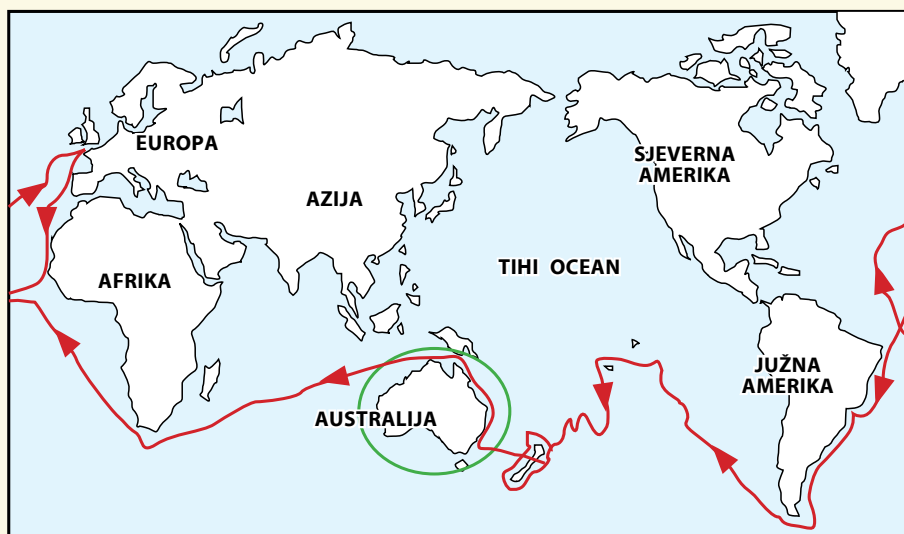
Imala je mnogo ratnih i trgovačkih brodova.

U Aziji, Africi i Sjevernoj Americi Britanci su imali KOLONIJE.

Kolonija je zemlja pod vlašću druge države.

parlament – skup izabраниh zastupnika koji donose zakone

Britanski pomorac JAMES COOK (Džejms Kuk) istražio je AUSTRALIJU. Australija je uskoro postala engleska kolonija.



Prvo putovanje kapetana Cooka

3



Dopuni rečenice sljedećim riječima:

Cook, parlament, kolonije, Britanijom, Sjevernoj, Australiju.

Velikom _____ je uz kralja vladao _____.

Britanci su imali _____ u Aziji, Africi i _____ Americi.

Pomorac James _____ istražio je _____.

FRANCUSKA je bila moćna apsolutistička država. Imala je kolonije u Sjevernoj Americi i Aziji. Zbog kolonija je često ratovala s Velikom Britanijom. Nakon smrti moćnog kralja Luja XIV. (Četrnaestog) Francuska je oslabljela.

Kraljevi više nisu bili tako sposobni. Stoga je njihova vlast bila slabija.

4



Sastavi i napiši rečenicu od sljedećih riječi:

bila je slabija. Vlast francuskih sve kraljeva

Stanovnici AFRIKE su većinom živjeli u malim selima. Trgovci robljem su ih hvatali i odvozili brodovima u Ameriku. Ondje su ih prodavali za rad na plantažama (velikim imanjima) duhana, pamuka i šećerne trske.

Tako su tisuće Afrikanaca postali robovi.



Crni robovi na brodu

5



Na koga se odnose pojmovi? Napiši.

AFRIKA

BRODOVI

RJEŠENJE:

RAD NA
PLANTAŽAMA

AMERIKA



ZAPAMTI

U većini europskih država u 18. stoljeću vladao je apsolutizam.

Velika Britanija je imala najviše brodova i kolonija.

Kolonija je zemlja pod vlašću druge države.

U Ameriku je odvezeno mnogo robova iz Afrike.

rob – čovjek bez slobode, vlasništvo drugog čovjeka
plantaža – veliko imanje

I.2. HRVATSKA U DOBA MARIJE TEREZIJE



Pogledaj slike. Prikazuju učionice u 18. stoljeću i danas.



Zaokruži točan odgovor.

Više je djece u učionici: a) u 18. stoljeću b) danas.

Hrvatska je u 18. stoljeću bila podijeljena.

Banska Hrvatska i Vojna krajina pripadale su HABSBUŠKOJ MONARHIJI.

VENECIJA (Mletačka Republika) vladala je Istrom i Dalmacijom.

Samo je Dubrovačka Republika bila samostalna.



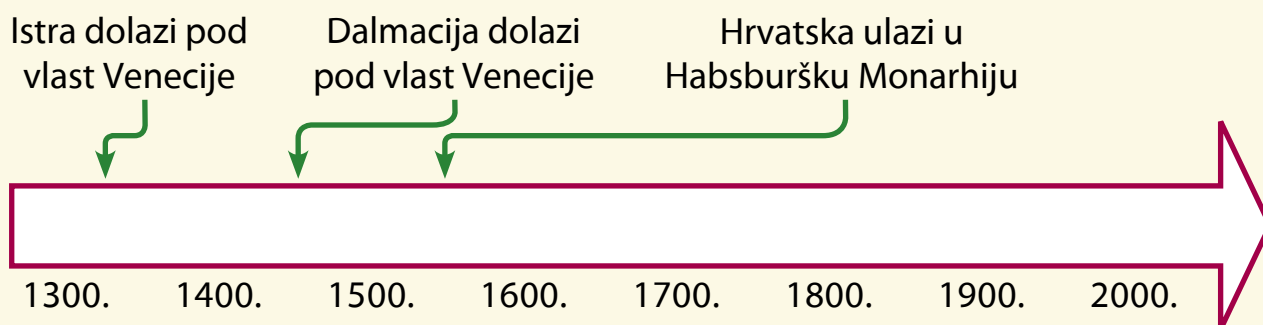
Hrvatske zemlje u 18. stoljeću

Venecija je Istrom vladala od 14. stoljeća.

Dalmatinske gradove i otoke zauzela je početkom 15. stoljeća.

HABSBURŠKA MONARHIJA je nastala u 16. stoljeću. Osim Hrvatske, obuhvaćala je Austriju, Češku, Slovačku i Ugarsku (Mađarsku).

Hrvatska je u Habsburšku Monarhiju ušla ponajviše radi opasnosti od osmanskih osvajanja.



1



Oboji **crvenom** bojom hrvatske zemlje pod vlašću Habsburške Monarhije. Oboji **plavom** bojom zemlje pod vlašću Venecije.

BANSKA HRVATSKA

DALMACIJA

ISTRA

VOJNA KRAJINA

Poredaj u vremenu. Upiši brojeke 1., 2. i 3.

Dalmacija dolazi pod vlast Venecije

→

Istra dolazi pod vlast Venecije

→

Hrvatska ulazi u Habsburšku Monarhiju

→

BANSKOM HRVATSKOM upravljao je BAN.

Prisjeti se: hrvatski banovi postoje od ranog srednjeg vijeka.

Banovi su u srednjem vijeku bili zamjenici hrvatskih kraljeva.

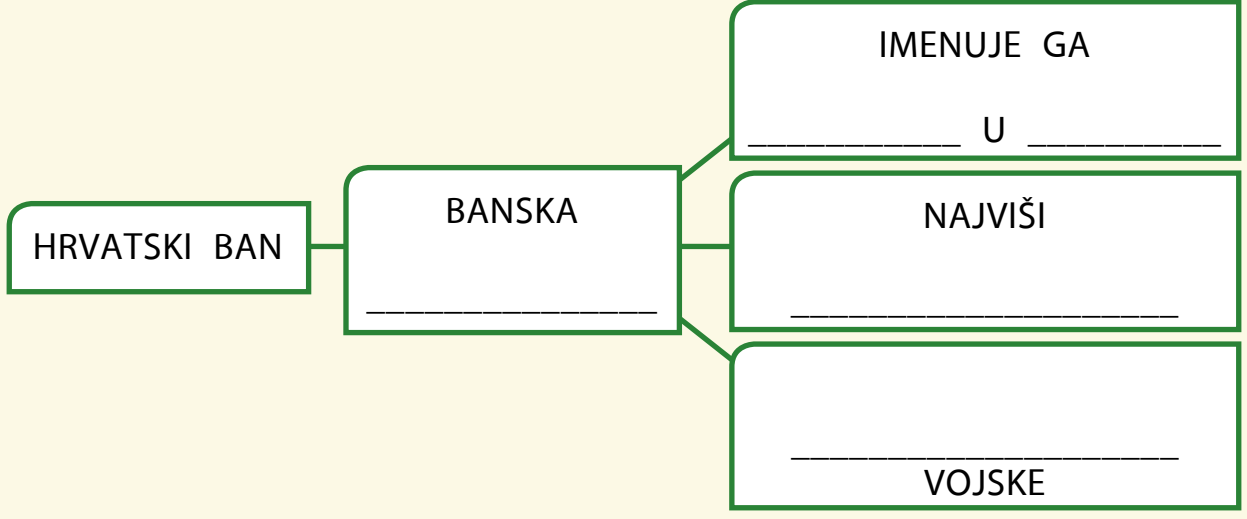
Hrvatskog bana imenovao je vladar u Beču.

Ban je bio najviši sudac i zapovjednik vojske u Banskoj Hrvatskoj.

2



Dopuni shemu riječima: **zapovjednik, Beču, Hrvatska, vladar, sudac.**



Markov trg u Zagrebu u 18. st.



Ivan Drašković,
hrvatski ban 1732. – 1733.

Uz bana, Banskom Hrvatskom upravljao je HRVATSKI SABOR.

U 18. stoljeću u Saboru su bili predstavnici staleža: plemića, svećenika, građana i seljaka. Zato je Sabor nosio ime Hrvatski staleški sabor.

U Saboru je bilo najviše plemića.

VOJNOM KRAJINOM vladalo se iz Austrije, središta Habsburške Monarhije.

Vojnici u Krajini nazivali su se krajišnici.

Ratovali su po čitavoj Europi za Habsburgovce.



Krajišnik – vojnik u Vojnoj krajini

stalež – društvena skupina; staleži se međusobno razlikuju u pravima

3



Odgovori na pitanja.

Pripadnici kojeg staleža su u Saboru činili većinu?

Radi čega je u 16. stoljeću nastala Vojna krajina?

Na kojem području su ratovali krajišnici u 18. stoljeću?

Vladar KARLO III. (Treći) HABSBURGOVAC nije imao sinova. Zato je objavio zakon da ga može nasljediti kći Marija Terezija. MARIJA TEREZIJA bila je jedina žena vladarica Habsburške Monarhije. Vladala je punih četrdeset godina, od 1740. do 1780. godine. Uvela je mnoge reforme. Imala je čak šesnaestero djece.



Marija Terezija s obitelji

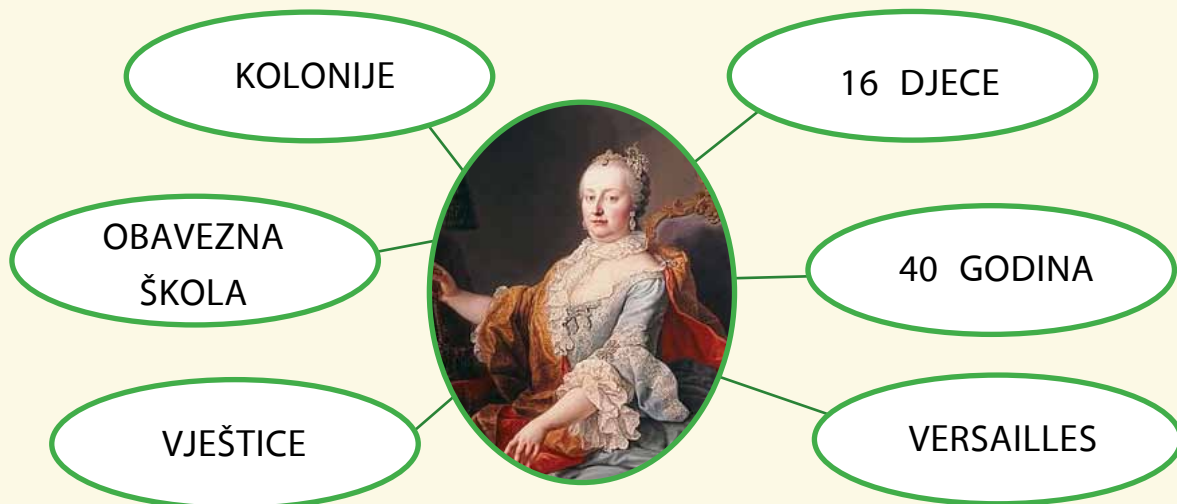
Habsburgovci – dinastija koja je vladala Habsburškom Monarhijom
reforma – promjena, preuređenje

Marija Terezija je odredila da sva djeca od 6 do 13 godina moraju ići u ŠKOLU. Zabranila je mučenje prilikom ispitivanja zatočenika. Ograničila je suđenje i spaljivanje vještica.

4



Oboji crvenom bojom što se odnosi na Mariju Tereziju.



ZAPAMTI

Hrvatska je u 18. stoljeću bila podijeljena između Habsburške Monarhije i Venecije.

Banskom Hrvatskom upravljali su Hrvatski staleški sabor i hrvatski ban.

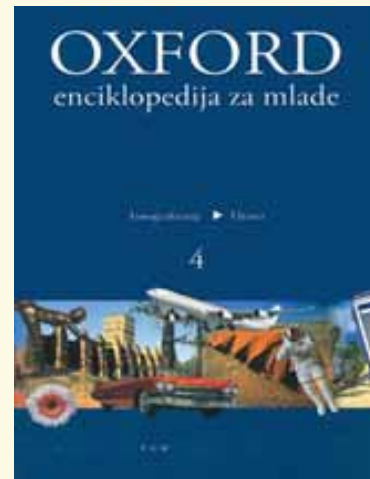
Marija Terezija bila je jedina žena koja je vladala Habsburškom Monarhijom.

Marija Terezija odredila je da sva djeca moraju ići u školu.

I.3. PROSVJETITELJSTVO I PROSVJEĆENI APSOLUTIZAM



Pogledaj slike.



Odgovori.

Što je na slikama prikazano? RAZNE E _____.

U 18. stoljeću u Francuskoj su se pojavili PROSVJETITELJI.
Prosvjetitelji su smatrali da su najvažniji razum i znanje.
Bili su filozofi i znanstvenici.

Prosvjetitelji su najvažnijim smatrali ljudski razum.

| PROSVJETITELJI SU | |
|------------------------------|---------------------------|
| ZA | PROTIV |
| OBRAZOVANJE = PROSVJEĆIVANJE | APSOLUTIZMA |
| JEDNAKOST SVIH LJUDI | FEUDALNOG DRUŠTVA |
| RAZVOJ GOSPODARSTVA | PRAZNOVJERJA |
| RAZVOJ ZNANOSTI | PREVELIKOG UTJECAJA CRKVE |

apsolutizam – potpuna vlast vladara

feudalno društvo – društveni odnosi između feudalaca i kmetova

praznovjerje – vjerovanje u duhove, demone i uroke

1



Oboji **plavom** bojom za što se zalažu prosvjetitelji.

Oboji **crvenom** bojom protiv čega su prosvjetitelji.

RAZVOJ GOSPODARSTVA

APSOLUTIZAM

FEUDALNO DRUŠTVO

SVI SU LJUDI JEDNAKI

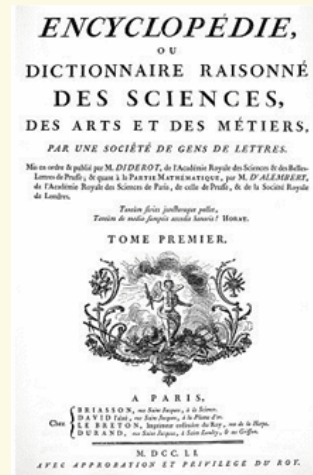
PRAZNOVJERJE

OBRAZOVANJE

Najpoznatiji francuski prosvjetitelj bio je VOLTAIRE (Volter). Voltaire je bio pisac i pjesnik. Pisao je i govorio protiv kraljevog apsolutizma, plemića i Crkve. Stoga je mnogo puta bio u zatvoru. Morao je bježati iz Francuske. Godinama je živio u Engleskoj i Pruskoj.



Voltaire



Prva knjiga Enciklopedije

Francuski prosvjetitelji su objavili prvu ENCIKLOPEDIJU.

U Enciklopediji su željeli sakupiti svo znanje.

U drugoj polovici 18. stoljeća objavljena su 33 sveska Enciklopedije.

2



Što se odnosi na Enciklopediju? Zaokruži dva točna odgovora.

a) druga polovica 18. stoljeća

b) Engleska

c) objavljuje ju Crkva

d) 33 sveska.

reforma – promjena, preuređenje

kmetovi – seljaci na feudu

Prosvjetitelji su imali velik utjecaj na zbivanja u Europi. Pokrenuli su borbu za prava i jednakost svih ljudi. Potaknuli su razvitak znanosti i otvaranje škola za svu djecu. Smatrali su da su žene jednako sposobne kao muškarci. Prosvjetiteljstvo se brzo proširilo Europom.



Naslovnica "Satira iliti divjeg čovika"



Školska pločica koja je služila kao bilježnica

Hrvatski prosvjetitelji pisali su poučne knjige.

ANTUN MATIJA RELJKOVIĆ napisao je knjigu "Satir iliti divji čovik". Knjigom je želio Slavonce podučiti lijepom i kulturnom vladanju te poboljšanju poljoprivrede.



3

Dopuni rečenice sljedećim riječima: **čovik, podučiti, poljoprivrede, Satir.**

Reljkovićeva knjiga se zove " _____ iliti divji _____."

Reljković je Slavonce želio _____ vladanju i poboljšanju _____.

Pojedini europski vladari prihvatili su dio zamisli prosvjetitelja. Stoga ih nazivamo prosvijećenim apsolutistima.

Prosvijećeni apsolutisti su vladari koji su prihvatili dio zamisli prosvjetitelja.

Prosvijećeni apsolutisti su poticali osnivanje škola za svu djecu.
Otvarali su sveučilišta. Smanjili su utjecaj Crkve u svojim državama.
Borili su se protiv praznovjerja.
Zabranili su progone i spaljivanje vještica.
Nisu pristali na ukidanje apsolutizma. Zadržali su feudalne odnose.
Prosvijećeni apsolutisti su bili pruski kralj FRIDRIK II. (Drugi), ruska carica KATARINA II. (Druga) i vladar Habsburške Monarhije JOSIP II. (Drugi).



4

Odredi je li tvrdnja točna ili netočna. Zaokruži.

Prosvijećeni apsolutisti su:

| | | |
|---------------------------------|-------|---------|
| a) protiv feudalnog društva | TOČNO | NETOČNO |
| b) otvarali škole i sveučilišta | TOČNO | NETOČNO |
| c) zabranili progone vještica | TOČNO | NETOČNO |

Napiši imena prosvijećenih apsolutista.

Josip II. (Drugi) bio je najstariji sin Marije Terezije.

Vladao je deset godina, od 1780. do 1790. godine.

Josip II. (Drugi) uveo je najviše reformi:

- uveden je njemački jezik kao obavezan
- ukinuta je većina samostana
- sve su vjere izjednačene (vjernici bilo koje vjere mogli su slobodno ići u svoje crkve i hramove)
- kmetovi su postali slobodni ljudi (no nisu dobili zemlju).

Protiv ovih promjena bila je Katolička crkva i plemići.

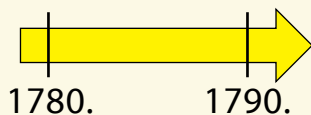
Zato je Josip II. (Drugi) morao ukinuti većinu svojih reformi.

kmetovi – seljaci na feudu

5



Što si naučio/ naučila o Josipu II. (Drugom)?
Poveži crtom pojam i sliku.



Guten tag!



NJEMAČKI JEZIK
OBAVEZAN

SIN MARIJE
TEREZIJE

VLADAO DESET
GODINA

SLOBODA
KMETOVA

6



Odaberi jednu reformu Josipa II. (Drugog) za koju misliš da je najbolja. Napiši.

Kratko objasni svoj izbor.



ZAPAMTI

Prosvjetitelji su bili filozofi i znanstvenici koji su isticali važnost ljudskog razuma.

Prosvijećeni apsolutisti su vladari koji su poticali školstvo, znanost i razvoj gospodarstva.

Vladar Habsburške Monarhije Josip II. izjednačio je sve vjere i dao slobodu kmetovima.